

ЗІНАЇДІ ІВАНІВНІ ВЕТРОВІЙ — 80 РОКІВ. ВІТАЄМО ЮВІЛЯРА!

У березні 2011-го виповнилося 80 років всесвітньо відомому фахівцю з таксономії евгленофітових водоростей, доктору біологічних наук Зінаїді Іванівні Ветровій, яка більше ніж 33 роки свого життя віддала Інституту ботаніки імені М.Г. Холодного. Понад 30 років (1960—1992) вона плідно співпрацювала з «Українським ботанічним журналом». З.І. Ветрова, без сумніву, належить до найвідоміших представників Київської альгологічної школи, створеної О.В. Топачевським разом із Д.К. Зеровим і А.М. Окснером. Пік активності в науковій діяльності З.І. Ветрової припадає на 1960—1990 роки.

Зінаїда Іванівна Асаул (із 1973-го — Ветрова) народилася 20 березня 1931 року в смт Решетилівка Полтавської області в сім'ї службовців. Мати, Асаул Матрона Іванівна (1908—1980), працювала в Решетилівському сільпо. Батько, Асаул Іван Микитович (1905—1943), до війни працював у держбанку в Решетилівці. У 1941 році пішов на фронт і загинув, захищаючи Батьківщину. У 1947—1950 роках Зіна навчалася в Полтавському сільськогосподарському технікумі, 1951 — 1956 роках — в Київському державному університеті імені Т.Г. Шевченка. Закінчивши університет, із 1956 по 1957 рік працювала вчителем хімії в Бабанській середній школі Черкаської області, а в 1957—1958 роках — учителем хімії Плочанської середньої школи Решетилівського району Полтавської області.

Із листопада 1958 року (понад 33 роки — до виходу на пенсію в 1992 році) трудова діяльність З.І. Ветрової пов'язана з Інститутом. З 1958 по 1961 рік вона — аспірант, 1961—1965 роках — молодший науковий співробітник відділу нижчих рослин. У 1965—1989 роках Зінаїда Іванівна — старший науковий співробітник; 1989—1992 — провідний науковий співробітник відділу спорових рослин. 1961 року вона захистила кандидатську дисертацію на тему «Эвгленофитовые водоросли Западноукраинского Полесья», в 1986-му — дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора біологічних наук у формі наукової доповіді: «Эвгленофитовые (*Euglenophyta*) Украинской ССР. Видовой состав, распространение, систематика, филогенетические связи, основные пути эволюции».

У ході багаторічних флористико-таксономічних досліджень з вивчення різноманіття евгленофітових водоростей різних типів водойм усіх регіонів України Зінаїда Іванівна здійснила повну інвентаризацію і таксономічний аналіз флори вказаних водоростей. Як результат — 165 видів, 55 різновидів і 30 форм уперше наведені для території України, значно поповнилися відомості про видове різноманіття евгленофітових водоростей усього Радянського Союзу.

© С.Я. КОНДРАТЮК, Т.І. МИХАЙЛЮК, 2011

19 таксонів видового та внутрішньовидового рангів описані як нові для науки, для 27 запропоновані нові таксономічні комбінації.

Особливу увагу вона приділила майже не вивченій групі безбарвних евгленових водоростей — уперше у світовій науці З.І. Ветрова опублікувала монографічне зведення (Ветрова, 1980), яке містило відомості про флору, екологію, географію та можливі шляхи еволюції даних організмів.

У результаті завершення інвентаризації видового різноманіття евгленофітових водоростей була створена наукова база для написання відповідних випусків «Флоры водоростей континентальных водоемов Украинской ССР». Власне, перший випуск першого тому із серії запланованих у згаданому багатотомному виданні був підготовлений З.І. Ветровою (Ветрова, 1986).

Здійснений порівняльний аналіз флори евгленофітових водоростей усіх регіонів країни із використанням низки кількісних методів дозволив виявити певні закономірності розподілу їхнього видового складу на території України за зональними та висотними показниками, а також залежність цих закономірностей від деяких фізико-географічних факторів середовища. З.І. Ветрова вперше провела таксономічний аналіз структури родів евгленофітових водоростей із застосуванням кількісних методів, що дало змогу об'єктивніше оцінити та здійснити критичну ревізію, а також внести корективи до систем окремих родів, переглянути систематичне положення таксонів надродового рівня (особливо щодо дискусійних) і на цій основі запропонувати оригінальний варіант системи евгленофітових, який найповніше відображав сучасний рівень знань про дану групу водоростей. Вона критично переглянула й узагальнила матеріали, що стосуються основних напрямків еволюції евгленофітових, і висловила оригінальні погляди стосовно їх філогенетичних зв'язків.

Із 1961 по 1968 рік Зінаїда Іванівна брала активну участь у виконанні науково-дослідних робіт, пов'язаних із масовим культивуванням одноклітинних зелених водоростей та їхнім застосуванням із метою інтенсифікації деяких біологічних процесів. Вона — один зі співавторів розробленого методу вирощування хлорели на відходах бродильного виробництва глибинним і поверхневим способами та технологічного регламенту з використання біомаси водоростей для інтенсифікації виробництва дріжджів, а також — співавтор винаходу «Спосіб вирощування водорослей, наприклад хлореллы» (№ 152446).

Зінаїда Іванівна Ветрова — автор 4-х монографій та більше 120-ти наукових праць, співавтор методичного посібника „Руководство для авторов «Флоры водорослей континентальных водоемов Украинской ССР»”.

Понад 30 років (1960—1992) З.І. Ветрова була одним з найактивніших авторів «Українського ботанічного журналу». Зі 120-ти опублікованих нею наукових праць більше 60 надруковані в «Українському ботанічному журналі». Саме за цими статтями можна легко скласти хронологію флористичних і таксономічних досліджень евгленофітових водоростей: ефемерних водойм, озер, боліт, річок і ставків Західноукраїнського Полісся (1961 та 1962 роки); річок лісостепової та степової зони України, Кримського півострова та Українських Карпат (1966—

1968); ефемерних водойм і високогірних озер Українських Карпат (1969); Правобережного та Лівобережного Злакового Степу, Кримського півострова (1970—1971); Донецького, Волинського та Західного Лісостепу (1971—1973); водойм Поліського заповідника та заповідника «Провальський степ» (1974 і 1984 роки); Каховського, Київського та Кременчуцького водосховищ (1986—1988).

Надзвичайно цінними є узагальнюючі праці З.І. Ветрової з питань класифікації, еволюції та походження евгленофітових водоростей: «Основні принципи класифікації евгленових водоростей» (1970); «Безбарвні евгленові водорості і напрямки їх еволюції» (1971); «Походження та еволюція евгленофітових водоростей з позиції теорії ендосимбіогенезу» (1992) тощо.

І сьогодні роботи З.І. Ветрової не втрачають свого значення, вони постійно потрібні фахівцям. Колеги з ботанічних установ Польщі, Німеччини, Швеції неодноразово зверталися до нас із проханням допомогти знайти та передати їм копії праць З.І. Ветрової.

Зінаїда Іванівна брала також активну участь у суспільному житті Інституту; була лектором цивільної оборони і товариства «Знання», замісником голови секції альгології УБТ. Неодноразово була удостоєна звання «Ударник комуністичної праці», нагороджена двома медалями «В пам'ять 1500-ліття м. Києва» та «Ветеран праці».

На жаль, у зв'язку із виходом на пенсію у скрутні 1990-ті роки З.І. Ветрова майже не мала нагоди спілкуватися з колишніми співробітниками. До колег у відділі та в Інституті вона завжди ставилася дуже доброзичливо, уважно, з дещо загостреним відчуттям справедливості та тонким почуттям гумору.

Від імені ботаніків Інституту та альгологів України зичимо Зінаїді Іванівні міцного здоров'я, довгих років життя, щастя, радості та всіляких гараздів!

С.Я. КОНДРАТЮК, Т.І. МИХАЙЛЮК

Найосновніші монографії і таксономічні роботи З.І. Ветрової:

Асаул З.І. Нові та цікаві для альгофлори України форми безбарвних евгленових водоростей // Укр. ботан. журн. — 1964. — **21**, № 1. — С. 78—86.

Асаул З.І. Визначник евгленових водоростей Української РСР. — К.: Наук. думка, 1975. — 407 с.

Ветрова З.І. Про нові види безбарвних евгленових водоростей із водойм Криму // Укр. ботан. журн. — 1976. — **33**, № 6. — С. 633—634.

Ветрова З.І. Нові для науки види безбарвних евгленових водоростей // Укр. ботан. журн. — 1977. — **34**, № 1. — С. 87—91.

Ветрова З.І. Бесцветные эвгленовые водоросли Украины. — Киев: Наук. думка, 1980. — 182 с.

Ветрова З.І. Нові для науки таксони евгленофітових водоростей // Укр. ботан. журн. — 1984. — **41**, № 2. — С. 49—53.

Ветрова З.І. Флора водорослей континентальных водоемов Украинской ССР. Эвгленофитовые водоросли. Вып. 1, Часть 1. — Киев: Наук. думка, 1986. — 348 с.

Ветрова З.І. Флора водорослей континентальных водоемов Украинской ССР. Эвгленофитовые водоросли. Вып. 2. — К. — Тернополь: Лилея, 2004. — 272 с.